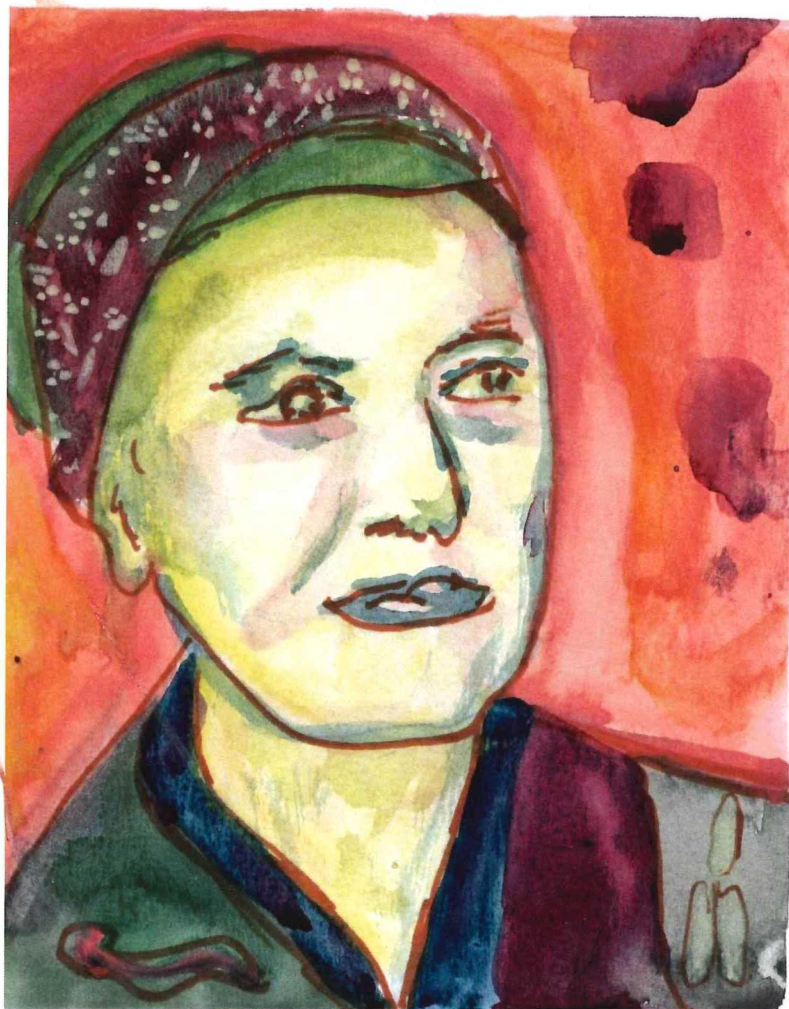

FILOSOFI

1

2021

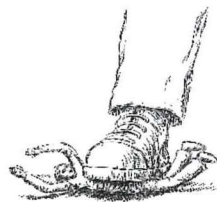

70 års jubilæum for Simone de Beauvoirs: Det Andet Køn

Filosofilærerforeningens Blad

Indhold

Udviklingen af studenternes fagvalg og filosofifaget 4

7

Det Andet Køn 70 år efter 7

Humaniora – en spørgende videnskabsteori. Samfundslitteratur, 2020..... 19

OPRÅB TIL FORENINGEN 24

Filosofi efter reformen - Dannelse, videnskabsteori og karrierelæring - KURSUS..... 28

Anmeldelse af Børsen, Pedersen & Andersen: Fagets videnskabsteori. Samfundslitteratur, 2018..... 31

Upraktisk håndbog i lysegrønt håb af Mickey Gjerris 35

Anmeldelse af Vanessa Sonne-Ragans: Anvendt videnskabsteori - reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver..... 39

Tankens og billedets tour de force 43

Meningsspillet om feminisme, køn, sexismen og hva' mer'?..... 47

Velkommen til et blad efter en lang pause!

I 2020 var der ikke noget, der hed Filosofilærerbladet. Men, det er der nu igen.

Alt er blevet virtuelt. Dansk filosofisk årsmøde den 5. og 6. marts er virtuelt. Temaet er Anvendt filosofi. Det er Ålborg Universitet, der er værter.

<https://www.kultur.aau.dk/forskning/konferencer/dansk-filosofisk-aarsmoede-2021/>

Herfra skal vi anbefale: Filosofiske Anmeldelser

<http://filosofiskselskab.dk/cms/index.php?page=filosofiske-anmeldelser>

Vi ønsker gymnasielærerne en god tid på og udenfor gymnasierne!

Red.

**DANSK
FILOSOFISK
SELSKAB**

Udviklingen af studenternes fagvalg og filosofifaget

V. Fagkonsulent Anders Kristensen, STUK/BVUM

Udtræk fra "Uddannelsesstatistik" (Datavarehuset), UVM.
Åben database.

Tal er opdateret med 2020-tal som er åbnet pr. 9.11 2020.

Bemærkninger:

Tallene som angivet nedenfor viser det antal elever, som har valgt filosofi (C eller B) ud fra studenterbeviserne.

Reformen kan derfor først ses slå igennem fra 2020-året for hhv. stx, htx, hhx, mens reformen er mærkbar tidligere (2019) for HF, HF-e.

Det er værd at notere sig at htx har set et større fald i antallet af elever på htx, og det skyldes muligvis indførelsen af idéhistorie B som obligatorisk fag i htx-fagrækken.

Procentandelene afspejler bedst udviklingen, da der er faldende elevtal på alle uddannelser.

Da tallene trækkes ud fra studenterbeviser, så forefindes der ikke data på hvilket af elevens årgange, som filosofi er i praksis gennemført på. Der er heller ikke data på antal hold der oprettes på skolerne.

Der tages forbehold for tastefejl.

(-): ingen elever angivet

Konklusion:

Positiv stigning på stx, som i forvejen trækker de fleste

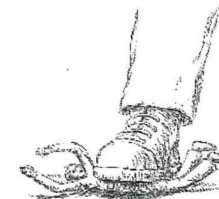
elever. Der er tale om markant stigning i antal elever som har haft filosofi (hovedsagligt på C-niveau). Det viser at reformen har levnet plads til et ekstra valgfag på stx.

Der er fald på htx, om end fra lave tal i forvejen. Dette kan med muligvis henføres til indførelsen af det obligatoriske idéhistorie B.

Der kan iagttages et fald på HF, som anviser en ny mulig konstant til ca. 5% af en årgang, med forbehold for begrænset empiri ud fra 2019 og 2020-tal. HF har gennemgået en professionsretning med reformen, og det kan have haft betydning på valg af filosofifaget. HF-enkeltfag ser en genopretning til de ca. 10%, efter en fald i 2019, om end der her er tale om et fald i elevantal på uddannelsen i 2020.

Stx	2018	2019	2020	Statusoversigt
C	1734 (6.4%))	1464 (5.2%))	3.546 (13.3%))	Stigning
B	128 (0.5%))	71 (0.3%))	46 (0.2%))	Status quo
Hhx	2018	2019	2020	
C	214 (2.4%))	177 (2.0%))	122 (1.4%))	Status quo/fald
B	-	-	-	
Htx	2018	2019	2020	
C	177 (4.2%))	206 (4.5%))	61 (1.4%))	Fald

B	-	-	-	
HF	2018	2019	2020	
C	619 (10.3%)	317 (5.8%)	325 (4.9%)	Fald/stabil.
B	-	13 (0.2%)	14 (0.2%)	Status quo
HF-e	2018	2019	2020	
C	321 (9.9%)	214 (7.6%)	172 (10.9%)	Status quo/stign
B	8 (0.2%)	8 (0.3%)	10 (0.6%)	Status quo
EUX (merkantil)	2018	2019	2020	
C	-	-	32 (1.3%)	Stigning
B	-	-	-	
EUX teknisk	2018	2019	2020	
C	-	-	-	
B	-	-	-	

Det Andet Køn 70 år efter

En samtale mellem Anna Cornelia Ploug, ph.d. studerende ved Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab på RUC og Lisbeth J., red., om en bog.

I anledning af jubilæet for førsteudgivelsen af værket i Frankrig i 1949 er hele Det Andet Køn blevet nyoversat og genudgivet af Gyldendal. Hidtil har vi kun kunnet læse den på dansk i udgaven fra 1971, hvor et stort afsnit om franske forfattere var sprunget over.

Mia Skjold Tvede Henriksen og Anna Ploug har lavet et velbesøgt kursus om "Arven fra Simone de Beauvoir" på Folkeuniversitetet i Emdrup. Det løb over 6 undervisningsgange i efteråret 2019.

Ovenpå bølgen af queer-teori de sidste 10-15 år må der komme en ny læsning af klassikeren. Snakken med Anna handler om den revaluering, hendes generation må foretage af den anden bølge af feminismes tankegods. Værkets virkningshistorie udgør ligeledes et tema.

Interviewer: Vil du beskrive din egen placering i forskningstraditionen?

Den feministiske generation, jeg (Anna) er vokset ind i som studerende her på humaniora på KU, og som det har været muligt at vokse ind i, hedder jo identitetspolitik eller intersektionel feminisme. Obligatorisk læsning for denne tredjebølge-feminisme er sådan noget som Judith Butlers Kønsballade og Sarah Achmeds *Living a feminist life*, specielt den del, der hedder Killjoy Manifestet. Det vil sige, at den generation af feministisk aktivisme og teori jeg er en del af, har en række referencepunkter og en selvforståelse, der ligger et stykke væk fra den type feminisme, Simone de Beauvoir repræsenterer – på trods af at grundstrømmen i det feministiske projekt bølgerne på tværs er kontinuerlig.

Simone de Beauvoir er jo mere end *Det Andet Køn*, blandt andet har hun en massiv skønlitterær produktion i et nummer af *Les temps moderne*, det tidsskrift, hun redigerede sammen med Sartre, skriver hun om hvad hun kalder 'Den metafysiske roman', hvor hun argumenterer for, at litteratur kan være en alternativ og mindst ligeså givtig måde at filosofere på.. Dermed kommer hun med et bud i diskussionen om, hvad filosofi egentlig er. For eksempel begynder *L'invitée* (eng. *She came to stay*) fra 1943 med Hegel-sentensen »enhver bevidsthed søger den andens død«, et eksistentielt vilkår, som romanen så undersøger og udspiller gennem sine karakterer.

Hvad med *Det andet Køn*. Hvad kan den bruges til i filosofiundervisningen i dag?

Du spurgte mig (Anna) i forvejen og jeg har plukket tre steder ud.

Grundstrukturen i *Det andet køn* og grunden til, at den er delt i to er meget klar. Del 1 hedder kendsgerninger og myter. Og det bind handler om kvinden som objekt, som genstand. Det er både kvinden som genstand for en historisk analyse. Og om kvinden som genstand for mandens blik, som genstand for manden.

Bind 2 handler om kvinden som subjekt. Den handler om verden set af kvinden selv og hedder *Erfaringer og oplevelser*.

Bortset fra indledningen til det hele, hvor der er en masse guf, er det bind 2 jeg vil anbefale at bruge. Kapitel 2 i første del (af fire) af bind 2 hedder *Ungdom*. Vi følger den "kønnende" proces. Side 124-137. Det er helt vildt, hvor meget man kan genkende i det. Her handler det om eksistensfilosofi – sådan helt kødeliggjort. Det handler om, hvad det vil sige at stå i et kærlighedsforhold til et andet menneske. Hvordan kan du hengive dig og samtidig bevare din uafhængighed? Og Simone de Beauvoir bruger det kønnede perspektiv, som jeg synes, at hun holder ret godt gennem alle livsfaser.

Det handler om immanensen overfor transcendensen. Kapitlet viser hvordan kvinden, i dette tilfælde den unge pige, er lukket ind i sin egen immanens, og ikke kan benytte sig af sin egen frihed og udleve sig selv som menneske. At eksistere som menneske indebærer for Beauvoir grundlæggende at overskride sig selv. Men det er det i den verden, Beauvoir beskriver, kun drengen eller manden, der kan. Han kan planlægge ting. Forestille sig ting, som han kan blive til, men endnu ikke er. Og på den måde kaste sig ud i sin fremtid. Det kan han, men det er ikke muligt for pigen. I denne proces bliver pigerne og drengene endegyldigt skilt fra hinanden, og pigerne kommer til at blive betragtere af verden i stedet for erobrere af verden.

Citat fra *Det Andet Køn*: DA ALLE VEJE ER SPÆREDE FOR HENDE – DEN KVINDelige FIGUR OVERHOVEDET- I OG MED AT HUN IKKE HAR MULIGHED FOR AT HANDLE, MEN ER HENVIST TIL AT VÆRE, HVILER DER EN FORBANDELSE OVER HENDES HOVED.

Du er nødt til at forblive det du er nu, i modsætning til at overskride det, du er, træde ud af din immanens og blive noget andet end det, du er nu. Det er helt grundlæggende en dikotomi

mellem væren og gøren, vi har fat i her. Jeg blev faktisk lidt flov, da jeg begyndte at få fat på denne tankegang, og den kritiske analyse, den åbner for, for det fik mig til at tænke på min egen tilgang til børn, jeg møder. Typisk kommer man jo til at møde piger med spørgsmålene: Hvad er din yndlingsfarve? Hvilken af prinsesserne er du? Mary eller Marie? Det vil sige vi spørger til, hvad hun kan identificere sig med. Tænk på venindebøger, og dyrkelsen af stjernetegn og yndlings-det ene, andet tredje. Det arketyperiske tilsvarende spørgsmål til drengen er hvad han har gang i og om det er sjovt. Det vil sige en opmuntring til handling og aktivitet, ikke til at ransage hans inderste for svaret på hvad han er. Jeg prøver, at være en ordentlig opdrager, men bliver regelmæssigt bevidst om hvordan jeg har en systemreproducerende, kønnende adfærd – og Beauvoir viser de ultimative eksistentielle konsekvenser, det har for vores liv, om vi er stillestående værende eller handlende og villende væsener.

Interviewer: Hvilken status har den væren, der er immanent eller transcendent.

Der ligger noget fælles menneskeligt i Simone de Beauvoirs forklaring af immanens og transcendens. For alle mennesker gælder det, at vi er spændt ud mellem fakticiteten, altså de kendsgerninger, der kendetegner vores verden og de specifikke omstændigheder, vi lever under, og så friheden, som er den konstante mulighed for at rykke sig, forandre sig, at tingene kunne være anderledes. Så den immanente væren kunne også forklares med fakticitet og mulighed med transcendens, det, som du kunne blive til. Som mennesker er vi altså ontologisk set stillet ens. Men det begreb, Beauvoir bruger til at differentiere kønnene er, at der er noget ved kvindens Situation. Det er den, der giver hende de særlige vilkår, der holder hende fastklemt og blokerer for hendes frihedsudfoldelse. Situation skal forstås som "den totale beskrivelse af den kontekst, hun lever i".

HUN BASKER BLINDT MOD TREMMERNE I SIT BUR

OG GØR IKKE FOR ALVOR FORSØG PÅ AT KOMME UD AF DET.

Kvindens situation er nærværende i psykologi, økonomi, fysiologi, det historiske sted, hun befinder sig, klasse og alle de der ting. Situationen er foranderlig. Mens det udspændte værensforhold, det ontologiske grundvilkår vi kalder frihed, er uforanderligt.

I: I skolen består klassen af drenge og piger, hvordan tror du, at det vil forløbe? Læser de teksterne ens?

Jeg tror, at det kan give noget udveksling. De kan spørge: Kan du genkende det her? Jeg kan se det her, men du har nogle andre erfaringer, hvordan ser du på det. Og der kan laves et generationstjek. For jeg tror, at mange af de ting, der bliver skrevet her, heldigvis ikke er gældende nu. Men Simone de Beauvoirs mener jo meget konsekvent, at feminisme, altså frigørelse, ville være en god ting for alle. Drengene i denne her klasse har også noget at hente fra det her. De har også nogle bånd, der begrænser dem i deres verden.

Interviewer: Men de har fundet deres transcendens.

Det kan man tænke over, hvornår opnår mennesker af hankøn egentlig transcendens? Er drenge mere underlagt andres vilje end mænd er, for eksempel? Der er andre hierarkier i spil i verden, som Beauvoirs analyse af kønsforholdet kan åbne for en diskussion af.

Man kunne opfordre eleverne til at italesætte deres forskellige position. Og bruge det som en af pointerne.

Interviewer: Hvad er nummer 2 forslag?

Det næste stykke, der egner sig til undervisning berører en mere generel problemstilling og det står i bind 1 kap. 3, det med Myter.

Det vil være et genkendeligt filosofisk emne: Ideologikritik. Det handler om myter overhovedet: Hvad betyder det, at vi har en myte eller en kulturel forestilling, som styrer og begrænser vores gang i verden. Hvad betyder disse kulturelle koder for vores mulighed for at vi kan bevæge os frit rundt i verden. Og hvad giver det at afsløre disse myter. Er afsløringen lig med et opgør med ideologien. Giver bevidsthed om myter og opdragelse også frihed for deres indflydelse?

Den sidste ting, jeg har hevet ud – Og jeg går meget ind for at tage brudstykker af bøger. Faktisk er jeg lidt imod det dogme, som der ofte er i filosofi om, at du skal læse hele teksten, før du kan udtale dig. Det er jeg ikke enig i: læs det, der siger dig noget! Nå, men det sidste handler om Moderskab. Kap. 2 i andet bind af Bind 2.

Jeg blev meget optaget af beskrivelsen og af at moderskabet blev sat ind i den systematiserede kvindeundertrykkelse. Jeg blev meget optaget af det og for ind til min kæreste og sagde, at jeg ikke ville have børn, haha.

Vi har begrebet om at vi svæver imellem immanens og transcendens. Og moderskabet giver øjensynligt kvinden en idé om, at hun rent faktisk kan overskride sin immanens. Og kan blive et frit væsen. Det er et mirakel hver gang, der bliver født et nyt væsen. Det er et mirakel, at der kan opstå en krop indeni en krop.

Det ejendommelige ved den svangre kvinde er, at i selv samme øjeblik, hvor hendes krop rækker ud over sig selv i transcendens, fremtræder den også i hele sin immanens, trækker sig ind i sig selv i sine anfald af kvalme og utilpashed; den ophører med kun at være til for sig selv, men samtidig bliver den mere voluminøs end nogensinde. (DAK II, 318)

Så kvinden, siger Beauvoir, begynder at tro, at hun nu endelig skal opleve transcendensen. Så ud over den smerte, hun skal gå igennem, så viser det sig også, at det, der kommer ikke bare er et barn og et liv, men det der kommer er et bestemt barn, der løsriver sig fra hende og lever sit eget liv. Så det eneste man finder ud af er, at man bliver mindet om sin egen død. Man er og bliver et hylster og et redskab for en anden – igen! Jeg siger ikke, at hun har ret. Jeg mener, at hendes beskrivelse er grotesk. Hun skriver nemlig, at kvinden er en slave for arten, og i virkningshistorien er det også det kapitel, der har fået flest tæsk af feminister efterfølgende. Men kapitlet har alt det, der skal til, for at vi kan snakke om, hvad kroppen, hvad det biologiske – eller rettere, det meningskompleks, det biologiske er blevet vævet ind og fortolket som –betyder for vores køn. Og det er et af hovedemnerne i den her bog. Altså det kan danne bund for diskussionen om, hvorvidt der findes et moderinstinkt. Og blandt mine venner i dag er der da en tendens til at skubbe reproduktion over på kvinderne. Der er nok meget biologisme, der har overlevet netop dette felt. Er forældreskab medfødt? Er kvinderne født med at være omsorgsfulde? Eller er dette noget tillært? Noget der kan ændres på og som er til forhandling.

Det er ikke engang rigtigt, at barnet er en særlig privilegeret selvopfyldelse for kvinden; man siger gerne om en kvinde, at hun er koket eller elskovssyg eller lesbisk eller ambitiøs, fordi hun "mangler et barn"; hendes kønsliv eller de mål og værdier, hun stræber efter, skulle være surrogater for barnet. I virkeligheden findes der fra først af ikke nogen sådan bestemmelse; man kan lige så godt sige, at det er, fordi hun mangler kærlighed eller et arbejde, eller fordi hun ikke kan tilfredsstille sine homoseksuelle behov, at kvinden vil have et barn. Det er en menneskeskabt, social moral, der skjuler sig under denne pseudo-naturalisme. (DAK II, 351)

Interviewer: Hvordan fik hun den idé, at hun skulle skrive bogen?

Faktisk var det Sartre, hendes livsledsager og kompagnon, der spurgte, hvad hendes køn havde betydet fra hende. Først benægtede hun, at det skulle have haft nogen som helst betydning. Så indså hun lidt efter lidt, at det var et spørgsmål, der var så omfattende, at det måtte gå ud over hendes egne personlige erfaringer, men angå Kvinden som sådan – hvad vil det sige, at være kvinde? Og for at svare på dette, må hun sætte det i kontekst og svare på socialt plan og historisk plan og diskutere det filosofisk. Hun stormer på biblioteket. Hun skriver ud fra sine egne erfaringer, og hun bruger også en begrebsanalyse, der også går tilbage til filosofernes strøtanker om emnet.

På den ene side ved alle, hvad en kvinde er, nemlig et menneske med en livmoder. En kvinde er et hun-menneske ligesom alle dyrene har køn. Og det andet er kvinden som en kulturel konstruktion. Begge dele er der hos Beauvoir. Det er udgangspunktet, det er hendes distinktion. I *Kønsballade* omtaler Butler hende, som om hun skelner mellem biologisk og kulturelt køn. Men idet Beauvoir er eksistensfilosof, handler det ikke om identitet eller valg, men det handler om fakticiteten og dens mulige overskridelser, dvs. om hvad det vil sige at være til som menneske og mere specifikt som kvinde. Beauvoir ser det ikke sådan at først har vi det biologiske, vi bliver født etc. Og siden kan vi bygge videre på det med det kulturelle. Det, som er hendes brug af kvindens natur: graviditet, krop, menstruation osv. er noget givet, som i sig selv ingen betydning har. Det bliver tillagt betydninger. Så Beauvoir kommer altså med den helt radikale påstand, som ofte overses af tredjebølgefeministernes kritik eller negligering af hende, at godt nok har vi en biologisk krop, hankøn, hunkøn eller en tredje variant, samt en række legemsfunktioner, men i sig selv er disse ting ganske meningsløse. Den levede krop (*le corps vécu*), som er den, vi bebor verden med, består i en

række meningsfulde kendsgerninger, hvilket altså vil sige at det at være 'kvinde' (som er en eksistential kategori i modsætning til at være 'hunkøn', som er en rent biologisk) er et spørgsmål der ikke kan besvares af naturvidenskaberne.

Interviewer: Så det antages altså, at der er en stor forskel på mennesker og dyr?

Ja, det er en helt chauvinistisk tankegang, altså 'menneskechauvinistisk'. Det er kun mennesket forundt at have en eksistens.

Interviewer: Hvad er det at være kvinde?

Torill Moi har for øvrigt lavet en god biografi, der giver en indtrykket af den tid, Beauvoir voksede op i, hvor mor var med på bagrækken i den katolske pigeskole og sad og lavede husflid og noterede sig, at lærinderne sagde de rigtige ting.

Men for at vende tilbage til spørgsmålet: hvad er en kvinde? Så er der dels myterne og det patriarkatet har sagt, at en kvinde (helst) skal være. Det er kvindeidealet. Og det bruges til opdragelse og irrettesættelse, når et individ ikke lever op til de normer, det sætter. En anden beskrivelse, som ligger Beauvoir meget på sinde, er immanens. Det er ikke en definition, heller ikke en norm, men en beskrivelse. Hun tænker ikke sig selv ind i kvinders gennemgribende umulighed for selvstændighed, som hun selv beskriver i sin bog. Hun står på vippen. Hun gør sig til subjekt, for at beskrive sig som objekt. Eller hun er marginaliseret. Hun regnes ikke for at være en rigtig intellektuel. Emnet kunne heller ikke være længere fra den normale videnskab. Jeg synes, at hun kan virke lidt arrogant. Lidt hævet over problemet selv. Hvad synes du?

Interviewer: Jeg forstår hende som en meget ihærdig forfølger af den feministiske dagsorden. Hun er stædig. Hun er meget vred og

indigneret, idet hun ser, at der er noget, der ikke er i orden. Hun ser de modsigelser der er, i og med, at kvinder udefra bliver bestemt til at gøre først det ene og så det andet, og alligevel overordnet bestemmes som et menneske med rettigheder og autonomi. Tilsyneladende er slaveriet ophævet, men for kvinder er det alligevel ikke. Den filosofi, der indtil videre er lavet om mennesket handler om manden. Traditionen er meget tung og fastholder den patriarkalske kultur.

Ja, spørgsmålet er, om hun er feminist. Sigter hun efter at lave et politisk manifest? Der går lang tid før hun går ind i en politisk bevægelse. Det er faktisk først i 70'erne, hvor hun indser, at den fri abort altså ikke kan vente på at vi får en socialistisk revolution, og så engagerer hun sig i den franske kvindebevægelse.

Men jeg ved jo at kolossalt mange kvinder har følt det som befriende, at de ting, der så at sige styrer deres liv, bliver formuleret og bliver set. Det kan godt undre mig noget, at en så deprimerende beskrivelse kan få så positiv en effekt. Det kan godt være, at det at beskrive noget ikke er det samme som at forandre det, men Det Andet Køn har virket bevidstgørende og har skabt mange feministister. For indsigten i så meget tryk og deprimerende styring af ens liv må føre til en modreaktion. Kvinden prøver at flygte fra ægteskabet og fra skønhedsidealet, men hun kan ikke komme ud. Det er provokerende.

Det er meget sigende, at da Det andet Køn blev skrevet, var der et meget et-kønnet filosofistudium. Og jeg har da heller aldrig læst hende på mit studie på KU. I det hele taget kan jeg konstatere, at kvindefilosofi ikke er en højprioriteret aktivitet.

Hun siger, at de sociale lænker, der er lagt og forhindrer kvinders frihed, ikke kan brydes af den enkelte kvinde. Det er vigtigt at have nogle allierede. Så stærke er de.

Den ulempe der er ved at kvinde- og kønsstudier er gået sine egne vegne er, at kønsfilosofien mangler på de studier, som de har forladt. Filosofien står tilbage som det fuldstændigt rene. Det med kønnet er det snavsede.

Virkningshistorien. Altså Simone de Beauvoir har måske nok gjort indtryk på nogle mennesker, mest kvinder, som blev femininister. Men de har mest været udenfor filosofimiljøet. Tager du C. H. Kochs Filosofihistorie. Jeg har undersøgt, hvor mange kvinder, der bliver nævnt i denne solide og gode bog. Der er ingen. Derimod bliver der 250 mandlige filosoffer nævnt. Og i Hans Jørgen Schantz bog bliver én kvinde nævnt. Og det er ikke Simone de Beauvoir. Og der bliver nævnt små, ukendte forfattere, og mystikere og alle mulige, men ingen kvinder. Den statistik er alt, hvad man behøver for at lave en diagnose af faget. Det viser sig, at faget er meget politisk. Næmlig patriarkalsk.

Interviewer: Hvad med Beauvoirs aftryk på eftertiden?

Simone de Beauvoir er blevet kritiseret for at tale kvinders natur lidt ned. Og af franske sprogfilosoffer og psykoanalytikere er der forskelsfeministerne, der, lige efter hendes død, kritiserede hende for ligemageri.

Beauvoirs projekt er ikke ligestilling – ja det kan måske lyder underligt. Jeg mener, at frihed er en langt mere rammende term for kernen i hendes budskab. Det er ikke bare, her er kvinderne og her er mændene og der er altså et gammelt hierarki her, der skal lirkes på, sådan som ligestillingsfeminismen ville fremstille det. Det handler ifølge mig mere om at for alle mennesker, er projektet deres liv, frihed og eksistens. Det handler om magtforhold i modsætning til selvbestemmelse. Og det handler om kampe mellem positioner. Ultimativt vil jeg synes, at vi fra Simone de Beauvoir kan levere ressourcerne til en undergravelse af kønnet som sådan. Det er min kæphest. Det er utopisk. Det er

programmet, den smukke målsætning. Først er det en fjernelse af kønsrollerne. Men det kan også være mere radikalt. Vi identificerer kvinden med at have en livmoder i vores kultur. Men vi kan også komme ud over det og sige, at vi mennesker er et helt specielt dyr, hvor køn ikke er biologisk eller genetisk bestemt, men eksistentielt bestemt.

. Jeg forestiller mig en verden, hvor man ikke deler mennesker op efter køn. Efter om de ville kunne føde et barn eller om de ikke kunne, altså den reproduktive definition af køn, som vi ofte reduceres til. En verden, hvor hvert menneske kan udleve sin frihed som individ.

Kig også på Meningsspillet side 47

Humaniora – en spørgende videnskabsteori.
Samfundslitteratur, 2020.

Anmeldelse af K. R. Eskildsen (red.):

Af Mads Rangvid

For år tilbage kunne man godt regne med, hvad man havde mellem hænderne, når man tog en bog om videnskabsteori ned fra hylden. Der var typisk tale om en gennemgang af de videnskabsteoretiske skoledannelser, som har afløst hinanden igennem det 19. og 20. århundrede. Velkendt og overskueligt velstruktureret var det. Men udgivelser om videnskabsteori finder nye former. Seneste skud på stammen er et spændende bud fra en kreds af forskere med tilknytning til videnskabsstudier på Roskilde Universitet.

Bogen fokuserer på udfordringer i forskningsprocessen i stedet for på de klassiske teorier. Kapitlerne hedder derfor sådan noget som 'Hvad er et videnskabeligt problem?', 'Hvad er videnskabens genstand?' og 'Hvad er videnskabelig generalisering?', så de samlet dækker processen fra afgræsning af det videnskabelige problem til formidling af forskningsprodukt og refleksion over den videnskabelige produktions betydning for det omgivende samfund.

I mødet med den empiriske virkelighed, dvs. den forskning der faktisk bedrives, har videnskabsstudierne måttet konstatere, at videnskab er et noget mere mudret fænomen, end de klassiske, filosofiske teoriers forsøg på at give glasklare definitioner lader forstå. Således slår bogens redaktør Kasper Risbjerg Eskildsen fast i bogens programatiske, indledende kapitel, at de traditionelle videnskabsteoretiske diskussioner er outdatede, og at man i stedet må bestræbe sig på en empirisk erkendelse af videnskabens mangfoldighed. Det er derfor ikke filosofferne, som

kan give definitionen på, hvad videnskab er, men fagets praktikere. Fælles sprogbrug, begrebslighed og metoder, der ikke mindst sikres gennem peer review-systemet, fastlægger en praksis for god forskningsskik inden for videnskabens mange forskellige forskningsfelter. Målet med udgivelsen her er således ikke at nå frem til én rigtig måde at bedrive videnskab, men at beskrive videnskaben i sin alsidighed.

I tråd med denne opfattelse af forholdet mellem videnskab og videnskabsteori kredser alle kapitlerne om en eller flere cases, hvorudfra problemerne åbnes og diskuteres. Eksemplerne, forfatterne har fundet, er forfriskende varierede, idet vi bl.a. hører om design af oplevelsen af flyrejser over det tålmodige arbejde med ordbogen *Thesaurus Linguae Latinae*, tolkningen af et maleri af Monet, et etnografisk studie af skolekultur i Zambia og kunststudstillinger som forskningsformidling til et studie i cigaretrykningens historie. Case-grebet fungerer godt og giver samlet set et fint indtryk af den humanistiske forsknings spændvidde.

I kapitlet om hvad et videnskabeligt problem er, argumenterer Risbjerg Eskildsen via nogle overbevisende eksempler imod Thomas Kuhns påstand om, at humaniora er præparadigmatisk. I forlængelse af Kuhns paradigmebegreb forstås humanistisk videnskab således også som en omfattende kollektiv forskningsindsats, hvor forskerne bygger oven på hinanden og udvikler fagene over tid. Paradigmet giver videnskaben retning og mening, men videnskab er oplagt ikke reproduktion; videnskabens hovedopgave er at skabe ny forståelse. Et godt videnskabeligt problem udspringer derfor ofte af en oplevelse af uoverensstemmelse mellem paradigmet og ens egen virkelighedsopfattelse. Videnskabelig forskning balancerer så at sige mellem at arbejde på paradigmet og udfordre det.

Humanistisk videnskab er overalt og strukturerer vores hverdag. Risbjerg Eskildsen argumenterer for, at vi i den moderne verden altid befinder os i "videnskabelige rum", dvs. rum som er designet og organiseret efter videnskabeligt informerede principper, men vi bemærker det ofte ikke, hvorfor det kaldes "usynlig videnskab". Hermed kan humanioras nødvendighed slås fast: "Hvis vi ønsker at forstå den verden, vi lever i, så er det nødvendigt, at vi gør disse videnskaber synlige igen." (15) Det er en pointe Martin Ejsing Christensen vender tilbage til i det fine kapitel om videnskabens formål. Helt i tråd med den åbne ånd i resten af bogen læses humaniora ikke rigtigt ind en fastlåst teori, idet Christensen genlæser og rehabiliterer Habermas' erkendelsesinteresser, så der insisteres på at humanistisk videnskab ud over den praktiske erkendelsesinteresse også kan have teknisk-instrumentel såvel som emancipatorisk interesser.

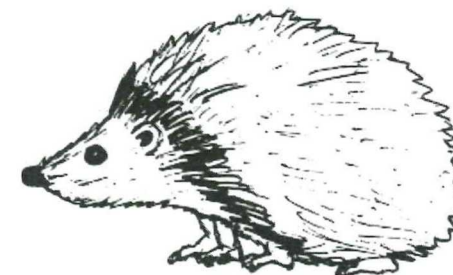
Bogen har mange gode kapitler, men jeg vil særligt fremhæve et, nemlig Peter Busch-Jensens om videnskabelige generalisering. Her diskuteres natur- og samfundsvidenskabelig generalisering over for muligheden for generalisering i humaniora. De "hårde" videnskaber arbejder med generalisering i sekvenser i form af kvantificering. Der er tale om nomotetisk viden, som er kvantificerbar, repræsentativ, let at kontrollere, så den kan bruges til at beskrive lovmæssigheder og forudsige processer. Vi forbinder denne type viden med neutralitet og nøjagtighed. Heroverfor har vi humanioras ønske om at forstå og beskrive partikulære aspekter ved menneskelivet, fx sådan noget som forelskelse. Det er aspekter, hvis eksistens er ubetvivlelig, men som ikke i samme grad er empirisk målbare og tilgængelige for direkte observation, idet de vedrører indre forestillinger og oplevelser. Derfor 'lægger humaniora øre til mennesket selv' og prøver at forstå det, for at forklare dets handlinger, følelser og tanker. Humanvidenskaberne beskæftiger sig i modsætning til de

andre videnskaber med det Busch-Jensen kalder "intentionel kausalitet". Så langt så godt – og relativt traditionelt. Herfra forsøger Busch-Jensen at indkredse, hvad generalisering fra enkelttilfældet vil sige. Det kan handle om gennem mimesis at genfremstille det levede liv, så vi kan se og opleve andre liv end vores eget. Humaniora beskæftiger sig ofte med "vilde problemer", dvs. tvetydige, dilemmafyldte problemer uden entydige årsager eller løsninger. Dem kan man forsøge at forstå og almengøre gennem "tykke beskrivelser" af enkelttilfælde. Sådanne beskrivelser og fortolkninger forudsætter investering af egen erfaringer, hvorfor humaniora naturligt nok forudsætter subjektivitet. Subjektiviteten skal dog selvsagt håndteres gennem "kritisk selvrefleksion og en sund portion epistemologisk ydmyghed." Kapitlet slår ned på en mængde traditionelle videnskabsteoretiske problemstillinger og begreber, og der er meget oppe at køre. Måske derfor er der ikke blevet helt plads til at udfolde en pædagogisk case, som der er i flere af de andre kapitler.

Bogens primære målgruppe er studerende på de humanistiske grunduddannelser på RUC. At det er en undervisningsbog ses bl.a. af, at hvert kapitel afrundes med et lille sæt af spørgsmål, som de studerende kan stille til deres egne undersøgelser og opgaver. På den måde vil bogen sætte de studerende i stand til at stille kritiske spørgsmål og reflektere over deres egen opgaveskrivning og dannelse som forskere. Det er en honnet ambition, og den ligner vel i nogen grad, det der er vores mål med videnskabsteori i det nye SRP på STX.

Én ting spekulerede jeg dog over flere gange undervejs: Den ekvilibrisme og lethed, hvormed forfatterne bringer begreber og brudstykker af store teoretiske landskaber i spil i case-analyserne, er den mulig at forstå for de studerende? For forudsætter fx en kritik af Kuhns bestemmelse af humaniora som præparadigmatisk

ikke, at man har beskæftiget sig med og nogenlunde forstået hele Kuhns paradigmateteorier? Eller fanger de studerende de finere nuancer, når det en passant konstateres, at demarkationsspørgsmålet ikke kan afgøres? Forstår de dybden i udfordringerne, når forskellene mellem induktion og deduktion afhandles på en halv side? Her åbner sig en principiel diskussion om fordelene ved klassisk terperi af teori over for anvendelsesorienteret projektarbejde. At lære begreberne i en systematisk kontekst kan oplagt skabe klarhed, mens arbejdet med begreberne i kampen med den konkrete empiri kan give forståelsesmæssige fylde. I bogens afsluttende kapitel tager Risbjerg Eskildsen implicit, men klart stilling i den diskussion, idet han gennem en kritisk overflyvning af franskinspireret videnskabsteori og dens skæbne på universiteterne konstaterer, at "Alt for ofte ender de studerende blot som moderne Erasmus Montanus'er, der efter deres tid på universitet erklærer sig som tilhængere af en eller anden obskur fransk sekt, men ikke selv forstår betydningen eller relevansen af ordene og derfor heller ikke kan forklare dem til deres omgivelser." (149) Siden forfatterne har arbejdet med at udvikle denne tilgang til videnskabsteori siden 2013 og nu har udgivet en velskruet bog, forestiller jeg mig, at deres erfaringer med den anvendelsesorienterede tilgang er overvejende positive.

OPRÅB TIL FORENINGEN

Filosofilærerforeningen står ved årsskiftet i en mindre medlemskrise. Det kan have mange årsager, men én af de årsager der ligger lige for, er at vi i bestyrelsen sidste år besluttede at lave indmeldelsesproceduren om. Begrundelse herfor var, at det i stadig stigende omfang viste sig svært at gennemskue indmeldelsesproceduren og ikke mindst rent faktisk at blive indmeldt for nye medlemmer. Det kan naturligvis ikke blive ved med at gå. Derfor besluttede vi fremover at bruge flexbilletsystemet til indmeldelse og medlemsadministration.

I denne situation er der tilsyneladende en vis træghed i overførslen. Det er forståeligt. Det bekymrende kan på den anden side være, at der i trægheden muligvis gemmer sig en modstand mod at melde sig ind i foreningen igen, i det nye system. Hvis det er tilfældet, kan det skyldes manglende overbevisning om foreningens betydning. Derfor vil jeg gerne pege på tre grunde til vores eksistensberettigelse:

1. Filosofilærerforeningen udgiver bladet *Filosofi* som indeholder artikler, der er relevante for alle filosofilærere på ungdomsuddannelserne. Vi kan ikke takke bestyrelsens helt store drivkraft bag bladet, Lisbeth, nok for hendes arbejde i den forbindelse.
2. Filosofilærerforeningen arrangerer og gennemfører nogle af de få gymnasierettede kurser med særligt filosofisk indhold i Danmark. Igen til efteråret afholder vi kursus i filosofi under temaet "Filosofi efter reformen", med fokus på videnskabsteori, dannelse og karrierelæring i gymnasieskolen. Kurset afholdes på traditionen tro Hindsgavl og datoen er fastsat til den 3-4/12.

3. Filosofilærerforeningen fungerer desuden som talerør for filosofilærerne på STX og HF på en række forskellige områder: filosofifagets stilling i gymnasieskolen, videnskabsteori som filosofifagligt indsatsområde og medlemskab af fagligt forum, pædagogisk samarbejdsudvalg og Dansk filosofisk selskab. At fremme faget i gymnasiet, er en svær kamp at vinde, men vi kæmper ikke desto mindre videre.

Vi vil, i bestyrelsen, derfor meget gerne opfordre dig til at melde dig ind på den nye medlemside og – hvis du allerede har indmeldt dig – prikke din filosofikollega på skulderen og opfordre denne til at gøre det samme.

På det kommende kursus vil vi afholde et ekstraordinært bestyrelsesmøde, med det formål at få friske kræfter til bestyrelsesarbejdet. Her vil vi naturligvis give en årsberetning og redegøre for foreningens arbejde.

Har du spørgsmål til foreningen er du velkommen til at skrive til os på Facebook eller mail: filosofilaererforeningen@gmail.com

Du kan melde dig ind i foreningen på denne adresse:
<https://flexbillet.dk/filosofilaererforening>

Bedste hilsner

Mogens Georg Andersen

Formand for filosofilærerforeningen

Filosofiske Anmeldelser, årg. 8, 2020

Filosofiske Anmeldelser, nummer 4, årgang 8, 2020 »

- Rune Lykkeberg (red.): Hegel - for et større publikum, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Judith Butler: Ordenes vold, v/ Charlotte Torp Nielsen og Andreas Beyer Gregersen
- Hans-Jørgen Schanz: Mennesket og alt andet, v/ Lise Sølund
- Theodor W. Adorno: Aspekter af den nye højreradikalisme, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Jacques Rancière: Den uvidende lærer: Fem lektioner i intellektuel emancipation, v/ Anders Frederiksen Jensen og Andreas Beyer Gregersen
- Jean-Paul Sartre: Etik. Hæfter til en moral, v/ David Mathias Paaske og Andreas Beyer Gregersen
- Ludwig Wittgenstein: Bemærkninger om farverne, v/ Lise Sølund
- Michel Foucault: Sindssygdhed og psykologi, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Bernard Taureck: Lévinas - en indføring, v/ Andreas Beyer Gregersen

Filosofiske Anmeldelser, nummer 3, årgang 8, 2020 »

- Mikkel Bolt: På råbeafstand af marxismen, v/ Anders Frederiksen Jensen & Andreas Beyer Gregersen
- Johnny Kondrup: Bjergtaget, v/ idéhistoriker og forfatter Lise Sølund
- Sue Prideaux: Jeg er dynamit! – Friedrich Nietzsches liv, v/ Charlotte Torp Nielsen & Andreas Beyer Gregersen
- Thomas Østergaard: Straffens filosofi, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Martha C. Nussbaum: Frygtens monarki: Et filosofisk blik på vores politiske krise, v/ Clara Wolf
- Achille Mbembe: Nekropolitik og Afkolonisering af Universitetet, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Ursula Andkjær Olsen: Mit smykkeskrin, v/ Jane Straschnaja
- Alenka Zupančič: Hvad er sex?, v/ Malthe Høy Jensen
- Mads Rangvid: Drømmemaskinen – En ungdomsroman, v/ Jens Viggo Olavi Nielsen

Filosofiske Anmeldelser, nummer 2, årgang 8, 2020 »

- Simone de Beauvoir: En tvetydighedens moral: Tre essays, v/ Stine Funder Poulsen, Charlotte Torp Nielsen og Andreas Beyer Gregersen
- Friedrich Nietzsche: Om Vore Dannelsesanstalters Fremtid, v/ Martin Bjerre Bygballe
- Félix Guattari: De tre økologier, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Svend Brinkmann: Om nej, v/ Jane Straschnaja
- Andreas Beck Holm. Althusser, v/ Anders Frederiksen Jensen og Andreas Beyer Gregersen
- Mads Vestergaard: Digital totalitarisme, v/ Mads Rangvid
- Mikkel Bolt og Dominique Routhier (red.): Kapitalisme som religion, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Arthur Schopenhauer: Parerga og Paralipomena I, 2. Aforismer om Livsvisdom, v/ Lise Sølund
- Slavoj Žižek: Ideologikritik, v/ Anders Frederiksen Jensen og Andreas Beyer
- ### Filosofiske Anmeldelser, nummer 1, årgang 8, 2020 »
- Platon: Platons samlede værker i ny oversættelse: Bind VI, v/ Andreas Beyer Gregersen
- John Benedicto Krejler: At analysere med Deleuze - En rejse i nomadebegreber, tilblivelser og kontrolsamfund, v/ William Frost
- Niels Jørgen Cappelørn: At leve i nuet og gå glip af det evige, v/ Lise Sølund
- Michel Foucault: Klinikens fødsel, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Shoshana Zuboff: Overvågningskapitalismens tidsalder - kampen for en menneskelig fremtid ved magtens nye frontlinje, v/ Mads Rangvid
- Mladen Dolar: En stemme - ikke andet, v/ Nikolaj Mosgaard Sømod
- Per Jepsen: Pessimisme, v/ Jane Straschnaja
- Simone Weil: Personen og det hellige og Note om afskaffelsen af de politiske partier, v/ Frank Nielsen og Andreas Beyer Gregersen
- Elias Canetti: Masse og magt, v/ Andreas Beyer Gregersen
- Signe Gjessing: Tractatus Philosophico-Poeticus, v/ Kristoffer Balslev Willert

Filosofi efter reformen -
Dannelse, videnskabsteori
og karrierelæring -
KURSUS

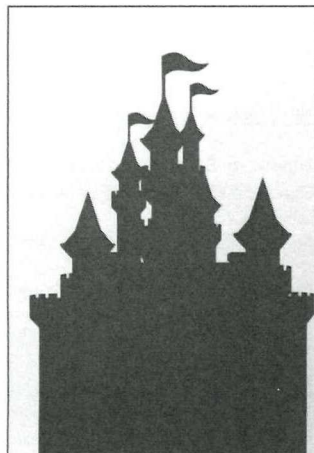
*Til orientering har jeg flyttet kursus til
15.-16. april 2021. Stadig på
Hindsgavl Slot ved Middelfart*

*Efteruddannelse med fokus på at
bringe filosofi mere i spil i ungdomsuddannelser efter reformen.*

Af Chris Bisgaard Olesen, arrangør for Filosofilærerforeningen

Der er potentiale for at filosofi kan spille en større rolle efter reformen. For det første er der kommet flere valgmuligheder for eleverne i 3g STX, der åbner mulighed for valg af c-niveau fag. For det andet kan filosofi spille en vigtig rolle i forbindelse med reformkrav om dannelse, videnskabsteori og karrierelæring. For det tredje giver kravet om, at eleverne skal have supplerende studietid mulighed for at filosofi kan indgå deri.

Hvis filosofi skal spille en større rolle i gymnasiet, skal vi vise hvordan det er et relevant og til tider nødvendigt redskabsfag i dannelsesprojektet og i videnskabsteori. En større bevidsthed hos eleverne om, hvad filosofi kan i relation til deres skolegang og deres livsverden, ville pege på fagets relevans, gør faget mere meningsfuld i forhold til den samlede gymnasiale uddannelse, og forhåbentlig medføre en større søgning til filosofihold.

Med det for øje har vi i 2020/2021 fokus på filosofiens rolle i ungdomsuddannelser belyst gennem temaoplæg om dannelse, videnskabsteori og karrierelæring.

PROGRAM Torsdag: Dannelse og karrierelæring – en umulig syntese?

09.30 – 10.00 Formiddagskaffe med morgenbrød

10.00 – 10.20 Rammer for efteruddannelsen

10.30 - 12.00 Dannelse i et historisk og aktuelt perspektiv
ved Jens Erik Kristensen, DPU

13.00 – 14.30 Dannelse og karrierelæring Laura Cortes Feltby

15.00 – 16.15 Dannelse og filosofisk vejledning ved Finn Thorbjørn Hansen

16.30 – 17.15 Filosofisk vejledning i praksis ved Anni Nielsen

17.15 - 17.45

Workshop/diskussion i små grupper:

Hvordan skal vi som filosofilærere understøtte kravet om dannelse i gymnasiet og kan det anskues som karrierelæring?

- diskussion af de forskellige input fra dagen med efterfølgende plenumdiskussion

- indsamling af konkrete ideer til at få filosofi i spil i forhold til dannelsesprojektet og karrierelæring

17.45 – 18.30 Generalforsamling

PROGRAM Fredag: Videnskabsteori og dannelse

08.00 – 09.00 Videnskabsteori i de gymnasiale uddannelser

ved Mads Rangvid

09.00 – 10.00 Videnskabsteori og basismodellen

ved Esben Nedenskov Petersen

10.15 – 11.30 Videnskabsteori og dannelse

Ved Søren Harnov Klausen

11.30 – 12.15 Debat mellem Harnov Klausen, Mads Rangvid og Esben Nedenskov Petersen

Kobling af basismodellen og videnskabsteori i de gymnasiale uddannelser

13.15 – 14.15 Workshop: Strategier for filosofi i de gymnasiale uddannelser

- Hvordan skal vi som filosofilærere understøtte kravet om videnskabsteori i gymnasiet?
- Hvordan kan filosofi komme i spil? – karrierelæring, dannelse og videnskabsteori som grundlæggende filosofiske discipliner
- Implementeringsproblemer – filosofi i organisationen
- Ledere, lærer og elever: Hvilke udfordringer stiller de og hvordan skal vi løse dem?

Tilmeldinger til det aflyste kursus i november føres automatisk over til april kurset.

Anmeldelse af Børsen, Pedersen & Andersen: Fagets videnskabsteori. Samfundslitteratur, 2018.

Af Mads Rangvid

Går man og bikser med at implementere et nyt, filosofisk fagelement i en større tværfaglig, institutionel ramme, eller går man ligefrem og drømmer om at instituere et obligatorisk fag af filosofisk tilsnit, vil det være interessant at læse Fagets videnskabsteori. For selvom bogens påtænkte målgruppe må betragtes som ganske snæver, beskrives en række erfaringer, som mange gymnasiale filosofilærere vil kunne genkende og måske hente inspiration i.

Bogens 14 artikler bygger på indlæg ved en konference i Dansk Netværk for Videnskabsteori tilbage i 2014. Her delte undervisere og forskere i videnskabsteori erfaringer og ideer fra de første ti år med universiteternes obligatoriske fagelement 'fagets videnskabsteori' (FVT). Bogen indeholder derfor bl.a. en hel vifte med beskrivelser af konkrete kurser i FVT. Man kan således fx læse om FVT på matematik, produktorienteret FVT på Kommunikation og digitale medier i Aalborg, FVT for dyrlæger og landskabsarkitekter. I disse kursusbeskrivelser findes meget konkrete ideer og didaktiske overvejelser. De mere overordnede og tværgående iagttagelser og refleksioner er dog for en udenforstående de mest interessante.

Fagets videnskabsteori er som bekendt en moderne afløser for det filosofikum, der med lige knap 300 år på bagen blev afskaffet i 1971. I bogens indledning redegør redaktørerne Tom Børsen, David Budtz Pedersen og Hanne Andersen for det historiske forløb fra filosofikums indførelse i 1675 til vedtagelsen af FVT i 2004. En væsentlig lære heraf er, at et filosofisk

dannelseselement på universiteterne tager farve af sin tid, både hvad formål og indhold angår. Med øget specialisering og et stigende fokus på universitetsuddannelsernes anvendelighed måtte et nyt alment filosofisk element imødekomme en ambition om at gøre de studerende bedre til deres fag og til at varetage efterfølgende erhvervsfunktioner. Som sådan er det helt i tråd med tidens trends, at et videnskabsteorielement måtte blive knyttet tæt til det enkelte fag. En parallel bevægelse har vi jo set på det gymnasiale område med kravet om, at videnskabsteoretiske refleksioner både i AT og SRP-forløbet skal knyttes tæt til de indgående fags metoder og den konkrete problemstilling.

Som vi har erfaret i de gymnasiale uddannelser, er denne manøvre ikke uproblematisk. Og også på universiteterne byder det på udfordringer. Gennem hele bogen tematiseres således en vedvarende tovtrækning om, hvordan forholdet mellem fag og videnskabsteori skal balanceres. Selve betegnelsen 'fagets videnskabsteori' peger på denne spænding: Videnskabsteori er traditionelt en fagovergribende disciplin, men denne skal altså i den nye konstruktion udgå fra faget selv. I flere artikler beskrives egentlige sammenstød med stærke fagkulturer, som gør institutionaliseringen af FVT meget vanskelig, men der beskrives så sandelig også succesfulde, tværfaglige møder. Det er måske ikke overraskende, at i miljøer, hvor der er en stærk tradition for tværfagligt arbejde, er institutionaliseringen af FVT nemmere, mens der i stærke faglige miljøer kræves et ihærdigt arbejde på det der kaldes, det kulturelt-kognitive plan. Pointen er, at succesen i disse miljøer ikke er hjemme, blot fordi der vedtages nye regulative bestemmelser (fx universitetslov og studieordninger), idet en egentlig institutionalisering må følges op af et aktivt, strategisk arbejde med det normative og kulturelle niveau. Best practice skal deles, succeshistorierne skal

kommunikeres, der skal dannes netværk og koalitioner, jorden skal gødes ... Især i Engelhardt, Christensen og Johansens artikel om "Institutionaliseringen af fagets videnskabsteori" er der mange spændende tanker at hente om mobilisering, implementering og institutionalisering af videnskabsteori i tværfaglige miljøer.

Modstanden fra faglige miljøer handler dog ikke kun om modstridende faglige interesser. Som det flere gange påpeges, er der også et ret substantielt materielt element på spil: magt og penge. Med et nyt fag følger også ansættelser, og derfor bliver definitionen af videnskabsteori afgørende, idet denne bestemmer, hvem der kan undervise. Ved vedtagelsen af FVT blev det besluttet, at ansvaret for det nye studieelement skulle ligge hos de respektive studienævn, hvorfor spændingen mellem fag og videnskabsteori er faldet meget forskelligt ud. (Også dette fravær af indholdsbestemmelse genkender man som lærer på STX, hvor kampen om videnskabsteorien stadig pågår i SRP.) På nogle uddannelser har allerede ansatte faglærere uden filosofisk baggrund defineret indholdet af FVT, og her er vægtlodet faldet tungt på det faglige, mens det andre steder er lykket at skabe blomstrende (tvær)faglige miljøer, hvor der endda bedrives ny videnskabsteoretisk forskning.

Anerkender man, at den tidssvarende hensigt med FVT er at "bibringe de studerende grundlæggende kompetencer i at reflektere over deres fag ved brug af videnskabsteoretiske værktøjer" (s. 201), så er det også fornuftigt at medgive, at de studerende i FVT ikke skal tilegne sig den interne udvikling i videnskabsteoriens forskellige positioner. En sådan indsigt er reserveret filosofifaget og dets studerende, og erfaringerne synes at vise, at det ikke er formålstjenesteligt, at insistere for heftigt på den klassiske videnskabsteori. Man taber de studerende, og modstanden fra fagmiljøet bliver for hård. Søren Harnow Klausen

argumenterer i sin artikel overbevisende for, at man bør "være åben over for, at man ved at lade forskellige interesser præge et fag kan være med til at sikre dets relevans og overlevedygtighed." (s. 83) Den samlede anbefaling til fremme af filosofisk faglighed, som erfaringerne fra Fagets videnskabsteori giver, må derfor være at søge en passende balance mellem strategisk politisk og kulturelt arbejde og pragmatisk tilpasning til de institutionelle, faglige og politiske mulighedsrum.

Upraktisk håndbog i lysegrønt håb af Mickey Gjerris

Bibelselskabets forlag, 2019.

Anmeldt af Mads Rangvid

Hvis man har fulgt teolog, ph.d. i bioetik og tidligere medlem af Det Ethiske Råd Mickey Gjerris i de seneste år, vil man vide, at han ofte har lyst til at lægge sig i fosterstilling under spisebordet og vente på, det hele går over. Det er klima- og biodiversitetskrisen, som tynger. Endnu har han dog ikke overgivet sig til depressionen; på livet løs har han derimod skrevet og talt om klima, miljø og natur. Seneste skud på stammen er en bog med den spøjse titel Upraktisk håndbog i lysegrønt håb.

Det upraktiske handler om, at klimakrisen ikke først og fremmest kan løses med praktiske fiksfakserier. Klimakrisen er etisk, og den kan først løses, når vi finder en anden måde at leve på. Målet med bogen er derfor at give et bud på, hvordan et andet livssyn og natursyn kan give håb, selvom det hele er ved at falde fra hinanden. Give håb, så vi kan ændre kurs og leve gode og meningsfulde liv, der måske kan redde tilværelsen for fremtidige generationer.

I bogens første del, 'Ansvar', etableres det filosofiske argument for, hvorfor vi har pligt til at tage vare på den omgivende natur. Gjerris bygger på Løgstrups etik. Med begrebet om interdependens argumenterer han først for, hvorfor vi er nødt til at blande os i hinandens liv. Med vegetarianisme som eksempel diskuterer han, hvordan denne indblanding kan være en penibel, men nødvendig affære. Filosofisk mere udfordrende er det at afgøre, hvem det er, vi har i vores hånd, og altså hvem vi etisk set

fordres at tage vare på. Spørgsmålet er, hvem der er omfattet af det etiske fællesskab. Gjerris udstrækker Løgstrups fordring til at omfatte naturen, hvilket først gives en dybere begrundelse i bogens sidste del. Igennem en længere argumentationsgang, hvorunder han fremstiller og fint diskuterer fire efterhånden klassiske naturetiske positioner (antropocentrisk etik, sentientisme, biocentrisme, økocentrisme) og deres implikationer, når han imidlertid frem til, at uanset om man indtager den ene eller den anden position, så er vores nuværende tilgang til naturen grundlæggende forkert. Men han får også vist, at det har afgørende forskellige konsekvenser, om man abonnerer på den ene eller den anden position. Fx vil mange arter dø en stille død, hvis vi vælger det antropocentriske standpunkt, mens vi omvendt udfordres voldsomt på vores aktuelle levevis, hvis vi indtager det økocentriske standpunkt.

Og bedriver vi etik, skal vi netop udfordres på vores levevis. Gjerris bestemmer nemlig etik som værdikritik. Hvis etik ikke bare skal blive til gemytlig selvfedme, handler det om at gennemtænke vores egne handlinger og moralske selvbillede. På den måde fungerer etikken som et spejl, der udstiller vores uperfektheder og kræver, at vi gør noget ved det. Med det går den omfattende anden del af bogen, 'Håbløshed'.

'Håbløshed' er en opsummering af tingenes tilstand. Budskabet er kort sagt, at vi står i lort til halsen, at vi selv er skyld i det, og at vi ikke vil se det i øjnene. Køligt bankes klimaskeptikeres argumenter til jorden; forestillinger om at politikerne nok skal fikse tingene, afsløres som naive; vores indbildning om Danmark som et grønt foregangsland, rives fra hinanden – vi hører til blandt de nationer, der udleder allermest CO₂ pr. indbygger; og endelig under overskriften "En glødende fremtid" opridses en række scenarier for, hvordan fremtiden vil tage sig ud ved forskellige graders temperaturstigning. Gjerris afviser, at der er

tale om dommedagsscenarier, for der er intet religiøst over det – det er videnskabeligt funderede fremskrivninger. Anden dels afsluttende kapitel om 'villet blindhed' er ét langt angreb på alle de dårlige undskyldninger, vi har for ikke at ændre på vores livsførelse, selvom det er nødvendigt. Det er smertefuld læsning, for alle de argumenter man måtte have for ikke at handle fældes: vane, biologisk kodning, frygt, uvidenhed, "jeg er bare en dråbe i havet" m.m. Til sidst kommer Gjerris læseren i møde med et morbidt forslag til en forklaring på vores irrationelle adfærd: Klimaet er ligesom døden for tung en byrde, derfor fortrænger vi den. Det er næsten en lettelse at blive undskyldt ...

Mere vægt lægger Gjerris dog på en forklaring, der handler om, at vi er bange for at miste det, vi mener, er det gode liv, dvs. et behagelig liv hvor vi forveksler livskvalitet med forbrug. Og dette er netop nøglen til det 'Håb', som bogens tredje del handler om. For oplevelsen af at skulle ofre skal vendes til lyst og til en oplevelse af at vinde en verden. "Håbet er, at der findes et godt liv, der er radikalt anderledes end det, som hyperforbrugssamfundet tilbyder os," skriver Gjerris og foreslår, at vi gentænker det gode liv i lyset af dydsetikken. Dydsetikken har et udviklingsperspektiv, som gør det attraktivt at arbejde sig hen imod et ideal, at øve sig i at blive bedre, ikke for at blive perfekt, men fordi vejen mod idealet er meningsfuld og værdig at gå.

Begrebet eudaimonia oversættes til et blomstrende liv, og i Gjerris tolkning kan man leve det blomstrende liv fx ved at hengive sig til meningsfulde opgaver i og for fællesskabet; ved at skelne mellem velstand og velfærd og prioritere det sidste over det første; ved kun at skade andre når det er nødvendigt; og ved at modtage livet i forundring, ydmyghed og respekt. Med det sidste punkt fornemmer man måske, at Gjerris er på vej tilbage til Løgstrup og dennes metafysik. I den allersidste del af bogen tales

der således om ophav, værenssansning og naturen som et værensunter. Inspireret af den newzealandske dydsetiker Rosalind Hursthouse opteres der for en økocentrisk dydsetik, som sætter ydmyghed, naturforundring og naturrespekt som helt centrale dyder.

Mod slutningen af bogen bliver det højstemt. Ikke pligt, men kærlighed (til alt) skal redde verden, mener Gjerris eksempelvis. Er det for meget? Helt sikkert, hvis man har det svært med patos. På den anden side handler det om livet, så er det ikke på sin plads? Det er nok en smagssag. Vigtigere, mener jeg, er spørgsmålet, om bogen giver håb. Der er mange tankevækkende argumenter, og den animerer til handling. Om folk generelt vil annamme Gjerris' samlede bud på det gode liv, er nok tvivlsomt, for argumentationen er ikke så solid at man må lægge sig fladt ned. For mig er det mest håbefulde i bogen den vellykkede omvendning af metaforen om en dråbe i havet. Gjerris opløser den sædvanlige apatiske tolkning af dråben: Vi skal huske, at havet kun består af dråber; sammen er vi mægtige. Og selvom bogen i et væk taler til individet, har Gjerris ikke glemt det overordnede, strukturelle niveau, hvor tingene virkelig batter. Men han tror ikke på at løsninger kommer oppefra, fra politikerne. De strukturelle løsninger kommer først, når vi stemmer på politikere, der for alvor har tænkt sig at lave tingene om, og de politikere stemmer vi først på, når vi selv er villige til at ofre vores forbrug for at vinde en verden.

Gjerris' bog har mange gode, konkrete eksempler, som fx den under megen virak hedengangne giraf Marius. En mængde væsentlige begreber bestemmes og diskuteres, fx 'bæredygtighed', 'natur' og skellet mellem etiske agenter, subjekter og objekter. Der vil således være mange fine steder at plukke ud til etikforløb eller til egentlige forløb om klimaforandringer.

Som det fremgår, er Gjerris' bog filosofisk set et eklektisk kludetæppe. Det er han så udmærket klar over. Flere gange understreger han, at der ikke er tale om en stringent filosofisk afhandling, men en rodebunke af de tanker og lån, som han har bikset sammen for at skabe håb for sig selv. Det er klart, at man kan bringe allehånde filosofiske indvendinger til torvs, fx at Løgstrups etiske fordring slet ikke begrundes eller problematiseres, men bogen fungerer godt som et lysegrønt eksempel på, hvordan filosofi kan være praktisk aktivisme.

Anmeldelse af Vanessa Sonne-Ragans: Anvendt videnskabsteori - reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver.

Samfundslitteratur, 2019

Af Mads Rangvid

Efterhånden alle, der beskæftiger sig med uddannelse her til lands, står over for udfordringen med at gøre filosofisk videnskabsteori umiddelbart relevant for konkrete opgaver eller undersøgelser. Ambitionen om at koble de to niveauer er god. De videnskabsteoretiske indsigter skal indøves på rygraden, så de bliver del af den almindelige videnskabelige dannelse. Men hvordan gør man? Kan man?

En for mig at se frugtbar måde at gribe det an på, finder man i Vanessa Sonne-Ragans Anvendt videnskabsteori – reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver. Den henvender sig til studerende på samfundsvidenskabelige og humanistiske universitetsuddannelser, og den er så anvendelsesorienteret, at den indeholder en egentlig opgaveskabelon, spørgelister samt

mange autentiske eksempler på anvendelse af videnskabsteori fra studerendes BA-opgaver. Det originale greb består imidlertid i, at Sonne-Ragan organiserer sin indføring i videnskabsteori igennem centrale videnskabsteoretiske begreber og optikker; dette i stedet for at præsentere de videnskabsteoretiske skoler og positioner, som man ser i utallige udgivelser om videnskabsteori. Hvor kapitlerne i traditionelle udgivelser hedder positivisme, falsifikationisme, paradigmeteorier osv., hedder de hos Sonne-Ragan teorier, begreber, modeller, erkendelsesinteresse, subjekt/objekt-modstillingen, subjektsyn, epistemologi og ontologi.

Tanken er, at de studerende skal betragte og reflektere over deres empiri og teorivalg gennem disse begreber. Det er så at sige videnskabsteori fra neden i stedet for fra oven, hvilket ambitionen om anvendelsesorientering taget i betragtning synes som en god ide. Behagelig er også Sonne-Ragans udogmatiske tilgang til det teoretiske felt. Uden at se bort fra at teoretiske begreber og forståelser er menneskelige konstruktioner med al den reduktion og de begrænsninger, dette indebærer, slår Ragan-Sonne stilfærdigt fast, at bogens synspunkt hviler på et realistisk "informeret grundlag, hvor videnskab er en praksis, der udføres i fællesskab på en fælles virkelighed." Ligesom hun trods sit eklektiske udgangspunkt understreger at tværdisciplinært arbejde altid må have rødder i enkeltdisciplinen.

Bogen har imidlertid også sine udfordringer. Den væsentligste er, at den har mange meget pludselige og store spring mellem abstraktionsniveauer, spring, som jeg gætter på, at den gennemsnitlige studerende vil have meget vanskeligt ved at gøre med. Eksempelvis foreslås det et sted jordnært, at den studerende reflekterer over, hvorfra hans undren stammer, og kun halvtreds sider senere flyver vi helt op under skyerne, idet empirismen (via Locke, Berkeley og Hume), rationalismen (via

Platon og Descartes) og transcendental filosofien (Kant) præsenteres på bare seks sider. Sonne-Ragan beroliger den studerende med, at han i sine valgte teorier næppe skal regne med at finde disse "primærepistemologier" i sin rene form, men at den studerende alligevel skal kende dem for at kunne vurdere, om de teorier, der arbejdes med, repræsenterer et "blandingsforhold". Er studerende som ikke er filosofisk dannede i stand til det på baggrund af den præsentation? Jeg tvivler.

En anden ting, der generer lidt, er at bogen sine steder er noget omstændelig rent formidlingsmæssigt. I formuleringen af den samme konceptuelle pointe trækkes der som en slags akademisk overforsikring eksplicit på en mængde forskellige kilder. Godt der dokumenteres, men alle kilderne behøver ikke hver gang at parafaseres. Det fører til redundans. Som håndbog ville bogen stå skarpere, hvis forfatteren finder sin egen bedste formulering, sløjfer varianterne og i øvrigt henviser den nysgerrige læser til kilderne.

Bedst er bogen i den meget konkrete og ret omfattende opgaveskabelon, samt i de afsnit, der indleder hvert begrebskapitel. Under overskriften 'XX [fx modeller] i videnskaberne' redegøres der her for, hvilken rolle kapitlets begreb spiller i videnskaben. Ærgerligt nok er netop disse afsnit bedst, netop fordi de ikke er optagede af det anvendelsesorienterede, men abstrakt udvikler, hvordan videnskaberne overhovedet arbejder med fx modeller. Udfordringen til anvendelsesorientering er ikke nem.

**TEKNOLOGI
OG FILOSOFI**

Nu som iBog®
Opdateret og med nyt kapitel om overvågning
Teknologi og filosofi iBog® samler materialet fra papirbøgerne *Teknologi og filosofi 1* og *2*, som er opdateret med nye billeder, cases og opgaver.

Der er tilføjet et helt nyt kapitel om overvågning, som stiller skarpt på:

- overvågningsteknologi, overvågningskapitalisme og adfældsregulering
- magt, stat og individ
- demokrati, myndighed og frihedsrettigheder.

Det nye kapitel inddrager filosoffer og politiske tænkere som Jeremy Bentham, Michel Foucault, Shoshana Zuboff, Nick Bostrom, Immanuel Kant og John Locke.

Af Mikkel Guldhøner Sparsø | Mads Rangvid (red.)
iBog® teknologifilosofi.systime.dk
Licenspriser fra kr. 45,-

Papirbøger
Teknologi og filosofi 1
Af Mikkel Guldhøner Sparsø |
Anders Ølsgaard og Yago Bundgaard (red.)
Bog 80 sider | kr. 109,-

Teknologi og filosofi 2
Af Mikkel Guldhøner Sparsø | Mads Rangvid (red.)
Bog 152 sider | kr. 160,-

Se priser og licenser på shop.systime.dk
Læs systime.dk | Ring 70 12 11 00 | Skriv systime@systime.dk

systime
1987-2020

Tankens og billedets tour de force

Drømmemaskinen – En ungdomsroman

Forfatter: Mads Rangvid

Forlag: Mindspace

Anmeldelse v/Jens Viggo Olavi Nielsen

Lad det være sagt straks: Mads Rangvid har skrevet en aldeles glimrende filosofisk ungdomsroman, der – i lighed med Jostein Gaarder tilbage i 90'erne – blander fiktion og tænkning på en sådan måde, at man både føler sig oplyst og underholdt undervejs.

Rammefortællingen omhandler teenageren Adam – det første menneske? – hvis søster Sofie er blevet kidnappet af et ukendt væsen, idet jagten på Sofie kommer til at udfolde sig parallelt med jagten på spørgsmålet: Hvad er et menneske? Uden svaret på dette spørgsmål vil den ukendte kidnapper nemlig ikke give Adam sin søster tilbage. Romanens univers beskriver altså i dobbelt forstand en fundamental søgen.

Bogen starter ud i en drømmeverden a la filmen Matrix, der dog snart afslører sig som vrangbilledet til en i sandhed dystopisk virkelighed, hvor strukturpolitiet har taget magten og holder øje med alle, der forsøger at tænke og handle på eget initiativ. Og det er vel at mærke i denne sidst anførte verden omkring år 2045,

hvis jeg har forstået det ret, at Adam mangler og savner sin søster. Men det er samtidig et fremtidigt sci-fi univers, hvor computere er intelligente og muligvis har opnået at få en egen, fri vilje (?)

I sin stræben efter at finde sin søster får Adam følgeskab af pigen V (Victoria), der har kæledyret Gnøffe og har indopereret et ganske muntert bekendtskab i sin ene arm, Hypotesis, en såkaldt IT-daimon, der er et virtuelt filosofi-leksikon og Google Maps vejviser på én og samme tid, samt computeringeniøren Al, som er en gammel bekendt af Adam og Sofies forsvundne forældre. Denne digitale dimension giver ligeledes romanen mulighed for både at tage aktuelle problemstillinger op omkring kunstig intelligens samtidig med, at der bringes klassiske, filosofiske spørgsmål på banen omkring viljens frihed o.a. Alt sammen ganske underholdende og tillige relevant.

Idet jeg imidlertid ikke ønsker at spoile selve romanens indhold for meget for kommende læsere, vil jeg i stedet blot kort opliste nogle af de filosofiske emner og positioner, samt steder og personligheder i romanens fiktive univers, der indgår undervejs:

Af filosofiske emner, der behændigt flettes ind i den overordnede rammefortælling, kan bl.a. nævnes det allerede anførte spørgsmål om viljens frihed, Turings test, hjerner i kar, Platons hulelignelse, den rette styreform og magtfordeling i samfundet, spørgsmålet om retfærdighed og den gode handling, erkendelsesspørgsmålet omkring verdens sande beskaffenhed, tilværelsens mening (intet mindre) – eller mangel på samme - og kærlighedens mysterium mv. Og af filosoffer, der bringes på bane og diskuteres i forbindelse med behandlingen af selv samme emner, kan bl.a. nævnes Sokrates, Platon, Aristoteles, Epikur, Descartes, Locke, Berkeley, Kant, Hobbes, Bakunin, Darwin, Rawls, Nozick, Putnam, Heidegger, Camus og Sartre m.fl. De gengives

ikke tørt, men levende og med gode eksempler, der spejler den situation, hovedpersonerne befinder sig i.

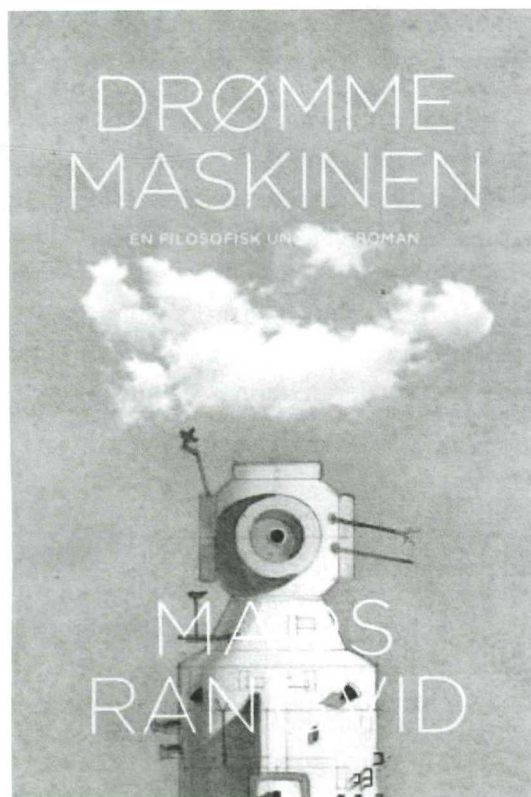
Mange af de bemeldte filosofiske spørgsmål bringes desuden på bane via diskussioner og samtaler mellem Adam og hans følgesvende i de korte pauser, de får lejlighed til at tage undervejs i deres hæsblæsende jagt på Sofie, hvor de også selv er jaget vildt, og hvor skellet mellem det virtuelle og virkeligheden undertiden fortaber sig helt, inden man igen får (nogenlunde) fast grund under fødderne. Dette sokratiske træk gør også, at romanen stiller flere spørgsmål, end den giver svar, hvilket sikkert vil irritere nogle læsere, men for mit vedkommende opleves som herligt befriende og som et absolut fortrin. Docerende er bogen således ingenlunde, om end det trods alt er tydeligt, at der opteres for fx demokrati som den rette samfundsindretning o.a.

På det fiktive plan er der masser af underholdende stof og 'funny names', som man ikke kan undgå at trække på smilebåndet af: Vi møder således undervejs, ud over daimonen Hypotesis, bl.a. Linda og Valentin, ræve og løver, Skylla Station (og jo, Odysseus og hans rejse mod Ithaka er også med!), Hal2001 og skabningen Tlön, byen Uqbar, der bare venter på Adams ankomst som den nye, midlertidige filosofregent, onde dæmoner, oaser i ørkenen, dværgen Yoga, oprørslederen Hannah og meget mere.

Ved enden af hele denne hæsblæsende tour de force i tanker og billeder er jeg for mit eget vedkommende ikke helt med på, hvordan Al undervejs radikalt skifter personlighed, fra at være nærmest zombie-agtig og et fåmælt handlingsmenneske og til at være veltalende og eftertænksomheden selv, men det er sikkert bare mig, der ikke har været tilstrækkeligt opmærksom undervejs.

Som andre anmeldere før mig savner jeg ligeledes lidt, at romanen formår at adressere den religiøse dimension i tilværelsen, som mange unge tager livtag med, og derfor mangler jeg også Kierkegaard og Løgstrup blandt dens galleri af filosoffer. Men man kan jo ikke proppe alt ind i en roman på 335 sider, vel?! Så alt forladt.

Overordnet betragtet adresserer bogen sin målgruppe – de unge – på aldeles glimrende vis, og kan med fordel bruges som ledsagende materiale til undervisningen i filosofi. Eller blot som almindelig sommerferielekture for ungdommelige, søgende sjæle.

Meningsspillet om feminisme, køn, sexismen og hva' mer'?

Lisbeth Jørgensen (2014)

Kan spilles af mellem 8 og 40 personer.

Varighed 30-45 minutter

To spillekort vises for at tilkendegive holdning til udsagnet. Rød: JA Sort: Nej

Der er ingen mulighed for "ved ikke" eller begge dele.

Først en stor rundkreds af spillere. Antallet deles med 4. Ved fx 30 deltagere tælles der til 7 og grupperne á ca. 4 får hver sin bunke med 100%/50% påstande. Evt. færre.

Spørgsmål blandes og trækkes og læses af deltagerne på skift. Derpå følger en markering. Dem med forskellig holdning kan udveksle begrundelse for standpunktet. Ved enighed tager man en runde om emnet.

1. Du finder et efterladt pornoblade i toget. Du tager det med og smider det ud.
2. Jeg synes om porno
3. Jeg synes porno er mere ydmygende for kvinder end for mænd
4. Jeg synes, at børneporno skal være forbudt

5. Jeg synes jeg ser flere kvinder end mænd, når jeg er ude at købe ind
6. Det er sexismen, når en mand holder døren for en kvinde, bare fordi hun er kvinde
7. Kvinden som kønsobjekt er kulturens skamplet
8. Kvinder skal gå til feministisk selvforsvar
9. Der er den samme uligeløn for kvinder i dag som for 40 år siden
10. Man er ikke født som kvinde, men man bliver det. Køn er en historisk kategori
11. Kvindebevægelsen uden mænd er det stærkeste feministiske redskab. Jeg er kønsseparatist
12. Jeg tror at Gud er en kvinde
13. Sexismen starter med Adam og Eva. Religion er mænds redskab til at tæmme børn og kvinder
14. Man kan aldrig afskaffe prostitution helt. Så hvorfor prøve?
15. Sex er som enhver anden handelsvare. Frihed inkluderer også frihed til at prostituere sig
16. Kvinder er tekniske analfabeter
17. Mænd ejer 98% af verdens rigdom/jord
18. Jo mere undertrykt man er, des mere sandsynligt er det, at man bliver feminist
19. Der eksisterer et kæmpe kvindehad i den patriarkalske kultur og historie
20. Vi lever i et patriarkat

21. Mænd er fra Mars og kvinder er fra Venus. Kvinder er bedre til det med omsorg og følelser
22. Ligestillingen kommer, fordi vi ved så meget om hvad der er forkert og uretfærdigt
23. Det er et smart karrieretrick at blive feminist
24. Ingen mænd er interesserede i at afgive deres privilegier som køn
25. Et ligestillet samfund er det bedste samfund for begge køn.
26. Livet er for kort til kvindehåndbold
27. Kvindefrigørelsen er gået ud over børnene
28. En familie kan sagtens leve af en persons løn
29. Min mor tjener mere end min far
30. Jeg kan godt tage mig i at tænke sexistisk
31. Min mor er stærkere end min far
32. Et barn har bedst af at have en mor og en far
33. Et barn kan sagtens have to mødre
34. Nu har jeg plukket mine øjenbryn for allersidste gang
35. Det er forkert at få lavet skønhedsoperationer
36. Præsenter jer kort for hinanden
37. Mødre er de kulturbærende i verden
38. Det første jeg bemærker, når jeg møder et nyt menneske, er dets køn
39. Karen Blixen er Danmarks berømteste forfatter

40. Joker – den der trak kortet kan fremsætte en påstand , de andre tager stilling til
41. Vi er jo mennesker alle sammen, det er ikke vigtigt, hvilket køn vi har
42. Kvinderettigheder skal udbredes til hele verden
43. Feminister er anarkister: De ved ikke hvor meget godt, de smider væk
44. En kvinde kan også undertrykke en mand
45. Hvis jeg var en mand, ville jeg få fuldsæk om vinteren
46. En kvinde, der har haft mange partnere, er et forsuttet bolsje
47. Jeg har set Nymph()mania og synes den er god
48. Jeg tror på at stjernetegn betyder mere for folks personlighed end deres køn
49. En rigtig feminist spiser ikke kød
50. Det meste af vores kønnede opførsel er vi opdraget til

Spillet virker bedst, når man laver brikker med spørgsmålene.

Der står ikke nogen udløbsdato på. Så her er det.

Der kan samles op og skitseres temaer og problemer. Og der kan med fordel læses tekster fra forskellige feministiske retninger.

Bestyrelsen for Filosofilærerforeningen for gymnasiet og HF

Mogens Georg Andersen, formand, kursusudvalg, Facebook/EMU, STX, Birkevej 2, 8752 Østbirk, 25 71 65 71, mogens.andersen@munkensdam.dk

Lisbeth Jørgensen, redaktion, næstformand, Pædagogisk Samarbejdsudvalg i GL, HF, 31 41 17 72, Vordingborg Gymnasium og HF. jorgensen.lisbeth@yahoo.dk

Chris Olesen, Ordrup Gymnasium, STX. kursusudv.co@ordrup-gym.dk

Martin Krag Rasmussen, STX, Elgårdsmindelunden 27, 8362 Hørning, 61 70 85 56, mkr@kolding-gym.dk